

59 מתוך עצלות, ולא מתוך שחוק, ולא מתוך שיתקה של ליצנות, ולא
60 מתוך קלות ראש - זחירות, ולא מתוך דברים בטלים, אלא מתוך
61 שמחה של מצוה, כגון דברי שבח ותנחומים שבתורה, או שבנביאים
62 וכתובים.
63 ומוסיפה הברייתא: וכן לא יפטר - (יפרד) אדם מתכירו, לא מתוך
64 שיתקה של ליצנות, ולא מתוך שחוק, ולא מתוך קלות ראש, ולא
65 מתוך דברים בטלים, אלא מתוך דבר הלכה, כלומר, מתוך דברי
66 תורה. שכן מצונו בנביאים הראשונים, שמתוך שהתנבאו דברי צער
67 ותוכחות, סיימו את דבריהם פברגו שבה ותנחומים. וכמו כן,
68 כאשר בא אדם להיפרד מחבירו, אין לו להפטר מתוך דברים בטלים
69 וכדומה שגורמים צער לנפש. אלא מתוך דברי תורה המשמחים.
70 הגמרא מביאה ברייתא נוספת איך יש לאדם להיפרד מחבירו: וכן
71 תנא - (שנה) מרי בר פריה - (בן בנו) דרב הונא פריה דרב ירמיה בר
72 אבא, אל פטר אדם מתכירו, אלא מתוך דבר הלכה, שמתוך כך
73 הוא זכרהו.
74 הגמרא מביאה מעשה מענין זה: כי הא - כמו מעשה זה, דרב פהנא
75 אלוייה לרב שימי בר אשי - רב כהנא ליה את רב שימי בר אשי
76 בדרך, מהמקום שנקרא פום נהרא - (פי הנהר), עד כי צניתא דבבל
77 למקום בבבל שגדלים בו דקלים הרבה, כי מטא להתם - כשהגיע
78 לשם, אמר ליה רב כהנא לרב שימי בר אשי, מר - אדוני, ודאי
79 דאמרי אנשי - האם אמת הדבר מה שרגילים אנשים לומר, הני
80 צניתא דבבל - אותם דקלים של בבל, איתנהו מאדם הראשון ועד
81 השתא - קיימים מזמנו של אדם הראשון ועד עכשיו. אמר ליה רב
82 שימי בר אשי, אדברתן מילתא דרבי יוסי ברבי חנינא - הזכרתני
83 דבר שאמר רבי יוסי ברבי חנינא, דאמר רבי יוסי ברבי חנינא, מא
84 דכתיב - מהו הביאור במה שכתוב (ירמיה ב ה) 'ולא אמרו איה ה'
85 המעלה אתנו מארץ מצרים המוליך אתנו במדבר בארץ ערבה
86 ויחוקה בארץ ציה וצלמות בארץ אשר לא עבר בה איש ולא ישב
87 אדם שם, וכי מאחר שנאמר דלא עבר בה איש, אם כן היאך אפשר
88 שישב בה אדם, שהוצרך הכתוב להוסיף גם עליו ישב אדם שם,
89 אלא בא הכתוב לומר לד, כל ארץ שגור עליה אדם הראשון
90 שתהיה לישוב, נתישבה, וכל ארץ שלא גור עליה אדם הראשון
91 שתהיה לישוב, לא נתישבה. וזו היא כוונת הכתוב 'ולא ישב אדם
92 שם, כלומר, שלא גור עליה לישוב. וזה הוא שאומרים האנשים
93 שהדקלים שבבבל הם מזמן אדם הראשון, כלומר, שאדם הראשון
94 גור על מקום זה שיהא בו ישוב דקלים. ורואים שלא נפרד רב שימי
95 בר אשי מרב כהנא אלא מתוך דבר תורה.
96 הגמרא מביאה מעשה נוסף מענין ליווי בדרך: רב מרדכי אלוייה
97 - (ליויה) לרב שימי בר אשי בדרך, ממקום ששמו הנהרניא, ועד כי
98 כיפי - (מקום הגשרים). ואמרי לה - ויש אומרים, שליוה אותו עד
99 מקום ששמו פי דורא.
100 הגמרא מביאה ברייתא נוספת מענין חיוב הכוונה בתפילה: תנו רבנן
101 בברייתא (תוספתא פ"ג ה"ד), המתפלל צריך שיכוין את לבו לשמים
102 בשעת התפילה, כלומר, שיכוין פירושו המילות. אבא שאול אומר,
103 מצאנו סימן לדבר, שנאמר (תהלים י ח) 'תכין לבם תקשיב אונך',
104 כלומר, שאם יכינו ליבם ויכוונו בתפילתם, אז יקשיב הקב"ה
105 לתפילה.
106 תניא בברייתא, אמר רבי יהודה, כך היה מנהגו של רבי עקיבא,
107 כשהיה מתפלל עם הצבור היה מקצר ועולה, ולא מאריך
108 בתחנונים ובאמירת המילים, מפני מורח הצבור, שהרי דרך השליח
109 ציבור להתמקן לגדול שבציבור. וכשהיה מתפלל בינו לבין עצמו,
110 היה אדם מניחו - יוצא מבית הכנסת, כשהוא פנויה זז בית
111 הכנסת, וכשהיה חוזר היה מוצא פנויה אחרת. שואלת הברייתא:
112 וכל כך למה - וכי מפני מה היה האדם שחוזר לבית הכנסת מוצא
113 את רבי עקיבא בזוית אחרת מהזוית שהניחו. משיבה הברייתא: מפני
114 פריעות והשתחויות שהיה עושה, וכיון שהיה מרבה לכרוע
115 ולהשתחוות בפישוט ידיים ורגליים, כל פעם שהיה נעמד לאחר
116 ההשתחויה נמצא שמרזיק את עצמו מהמקום שעמד קודם לכן.

1 אייתי קסא דמוקרא - הביא כוס זכוכית יקרה, פת - (בשוויו) ארבע
2 מאה זוזי, ותבר קמייהו - ושבר אותה לפניהם, ואעציבו - ועל ידי
3 זה נתעברו.
4 מעשה נוסף: רב אשי עבר הלולא לכריה, תונהו לרבנן דהו קא
5 ברהי מוכא, אייתי קסא דוויקרא חוורתא - הביא כוס של זכוכית
6 לבנה שהיא יקרה ביותר, ותבר קמייהו, ואעציבו.
7 מעשה נוסף: אמרו ליה רבנן - (החכמים) לרב המנונא זמין, בהלולא
8 דמר פריה דרבינא - בשמחת נישואי מר בנו של רבינא, לישרי לן
9 מר - ישיר לנו אדוננו שירה, אמר להו רב המנונא זמין, ווי לן
10 דמיתגן ווי לן דמיתגן - אי לנו שאנו עתידים למות, אי לנו שאנו
11 עתידים למות. אמרי ליה החכמים, אגן מה געני בתרך - מה עלינו
12 לענות אחרך בשירה זו. אמר להו רב המנונא זמין, תענו אחרי, הי
13 תורה והי מצוה דמגנו עלן - היכן התורה שעסקנו בה, והיכן
14 המצוות שקיימנו, שיגינו עלינו מדינה של גיהנם. כלומר, אי לנו
15 שאנו עתידים למות, ואין לנו תורה ומצוות שיגינו עלינו מדינה של
16 גיהנם.
17 הגמרא ממשיכה לדון באיסור ריבוי השמחה: אמר רבי יוחנן משום
18 רבי שמעון בן יוחי, אסור לו לאדם שימלא בשחוק את פיו בעולם
19 הזה, שנאמר (תהלים קכ"ו) 'או ימלא שחוק פיני ולשוננו רנה' וגו',
20 כלומר, רק 'או' היא מותר לנו למלאות את פינו שחוק. ואמתי הוא
21 הזמן שנחבין אליו הכתוב, בזמן שייאמרו בגוים הנדיל ה' לעשות
22 עם אלה, כלומר, בזמן הגאולה העתידה, שאז ירבה ה' לעשות עמנו
23 נסים ונפלאות.
24 מספרת הגמרא: אמרו עליו על ריש לקיש תלמידו של רבי יוחנן,
25 שמימי לא מלא שחוק פיו בעולם הזה, מפי שמעה - משעה
26 ששמע דבר זה, מרבי יוחנן רביה - (רבו).
27 הגמרא מביאה ברייתא בענין צורת ההכנה הנכונה לעמוד מתוכה
28 להתפלל: תנו רבנן ברייתא, אין עומדין להתפלל תפילת שמונה
29 עשרה, לא מתוך עיון בדין, ולא מתוך עיון בדבר הלכה, אלא
30 מתוך הלכה פסוקה וברורה שאינה צריכה עיון, כדי שלא יהרר
31 בשעת התפילה במה שחרט.
32 רבא אמר, דוגמא אחרת של הלכה פסוקה היא, כי הא דרב
33 הושעיא, דאמר רב הושעיא לגבי חיוב מעשר, מערים אדם על
34 תבואתו - מותר לאדם לנהוג בערמה עם תבואתו לענין חיוב מעשר,
35 ומכניסה לביתו קודם גמר מלאכתה כשהיא עדיין פמוץ שלה
36 - (בקליפתה), כדי שתהא פתמה אוכלת ממנה ופטורה התבואה
37 מן המעשר. והיינו משום שאין חיוב מעשר לתבואה, אלא אם
38 הכניסה לביתו לאחר גמר מלאכה, אבל אם הכניסה קודם לכן אינה
39 מתחיבת. ואף אם חזר וגמר מלאכתה בבית אינה מתחיבת, כיון
40 שרק ההכנסה לבית מחייבת במעשר, ולא מה שהתבואה היא בתוך
41 הבית. וכיון שלא התחיבה התבואה במעשר, מותרת הבהמה לאכול
42 מתבואה זו אף אכילת קבע קודם מעשר, כיון שלעולם אכילתה
43 נחשבת כאכילת ארע, ואילו אדם מותר לאכול מהתבואה
44 אלא אכילת ארע, אבל לא אכילת קבע.
45 ואפעית אמא - ואם תרצה תוכל להביא דוגמא נוספת של הלכה
46 פסוקה, כי הא דרב הונא, דאמר רב הונא אמר רבי ועירא, לגבי
47 איסור מעילה בקדשים, המקיז דם בבהמת קדשים לפני שחיטתה,
48 דם זה אסור בהנאה, ומעלין בו - אם עבר ונהנה ממנו מעל חייב
49 בקרבן מעילה.
50 וכל אלו הן הלכות פסוקות, שאין עליהן קושיות ותירוצים אשר
51 יכולות לגרום לו להרחר בהן בשעת התפילה.
52 לפי שמצאנו הבדל בין המשנה והברייתא כיצד יש לעמוד לתפילה,
53 מביאה הגמרא את מנהגם של האמוראים בזה: רבנן - רוב החכמים,
54 עבדי פמתניתין - נהגו כמו המשנה, שלא היו מתפללים אלא מתוך
55 כובד ראש, ואילו רב אשי עבדי פבריייתא, והיה מתפלל מתוך דבר
56 הלכה פסוקה.
57 הגמרא מביאה ברייתא נוספת מענין זה: תנו רבנן ברייתא, אין
58 עומדין להתפלל תפילת שמונה עשרה, לא מתוך עצבות, ולא

של תפילת שמונה עשרה שהן בקשת צרכים, ואחר כך יאמר את
 שלש הברכות הראשונות שהן של שבת. משיבה הברייתא: **כָּבֵד**
מְפֹרֵשׁ עַל יְדֵי שְׁלֹמֹה שאין לעשות כן, **שֶׁנֶּאֱמַר** בתפילת שלמה בזמן
 חנוכת בית המקדש (מלכים א' ח ב), **וְפָנִית אֶל תְּפִלַּת עַבְדְּךָ וְאֶל תְּחִנָּתוֹ**
ה' אֱלֹהֵי לְשֹׁמֵעַ אֶל הַרְנָה וְאֶל הַתְּפִלָּה אֲשֶׁר עַבְדְּךָ מִתְפַּלֵּל לְפָנֶיךָ
הַיּוֹם, ויש לפרש, מה שנאמר **וְנָה,** זו תפילה של שבת, ומה שנאמר
'תְּפִלָּה, זו בְּקִשָּׁה ושאלת הצרכים. הרי שהשבח קודם לבקשת
 הצרכים, ולכן יש להקדים את שלש ברכות השבח, ורק לאחריו
 באות הברכות האמצעיות שהן בקשת הצרכים.

הברייתא ממשיכה בדיון זה, שה'בקשה' היא רק לאחר ה'שבח': **אֵין**
אדם אוֹמֵר דְּבָר (בְּקִשָּׁה) – מבקש את צרכיו, לֵאחֲרֵי בְרַכַּת אֱמֶת
וַיֵּצֵב, קודם שלש ברכות הראשונות של שמונה עשרה, כיון שאין
 לבקש צרכים לפני ברכות השבת. **אֲבָל אַחֲרֵי הַתְּפִלָּה,** קודם שפוסע
 לאחוריו, אם בא להאריך בבקשות **אֶפְּלוּ כְּפִדָּר וַיְדוּי שָׁל יוֹם**
הַכְּפוּרִים, אוֹמֵר.

מוסיפה הגמרא: **אֵיתָמַר נִמְי בבית המדרש כדברי הברייתא, אֵמַר**
רַב תְּנִיא בַר אֲשִׁי אֵמַר רַב, אֵת עַל פִּי שְׁאֵמְרוּ חֲכָמִים (ט ז) שְׁאוּאֵל
אֵדָם את צְרָכָיו בְּבְרַכַּת שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה, מכל מקום, אִם בָּא לֹמֵר
תְּחִנּוּנִים אַחֲרֵי תְּפִלָּתוֹ ולהאריך אֶפְּלוּ כְּפִדָּר וַיְדוּי שָׁל יוֹם
הַכְּפוּרִים, אוֹמֵר.

הגמרא מביאה כמה הלכות שנלמדים מתפילתה של חנה: **אֵמַר רַב**
הַמְּנוּנָא, בְּמָה הִלְכְתָא נְבִרְוּתָא אֵיבָא לְשֹׁמֵעַ מִהֵינָּה קְרָאִי דְחֵנָּה
 – כמה הלכות גדולות יש ללמוד מאלו המקראות שנאמרו בתפילת
 חנה. שנאמר בתפילת חנה (שמואל א' א יג) **'וְחֵנָּה הִיא מְדַבֶּרֶת עַל**
לְבָבָהּ, פירוש, מתפללת ומכוונת בליבה, **וּמְכַאֵן יֵשׁ לְלִמּוּד לְכָל**
מִתְפַּלֵּל, שְׁצָרֶיךָ שְׂיִכְוִין את לבו.

לימוד נוסף: בהמשך הפסוק נאמר **רַב שְׁפָתֶיהָ נְעוּת,** **וּמְכַאֵן יֵשׁ**
 ללמוד לכל מתפלל שצריך שִׁתְּחַנּוּף את דבריו בְּשִׁפְתָיו, ולא רק
 לכיון בליבו.

לימוד נוסף: נאמר בהמשך הפסוק, **וְקוּלָּהּ לֹא יִשְׁמָע,** **וּמְכַאֵן יֵשׁ**
 ללמוד שכל מתפלל אֲסוּר לְהִנְבִּיֵה את קולו בתְּפִלָּתוֹ, אלא יתפלל
 בלחש.

לימוד נוסף: נאמר בסיום הפסוק, **וְיַחְשְׁבֶהָ עָלַי לְשִׁבוּרָה,** ומחמת כן
 הוכיח אותה עלי הבהן במבואר בפסוק שלאחרי (שם א טז), **וּמְכַאֵן יֵשׁ**
 ללמוד ששִׁבוּר אֲסוּר לְהִתְפַּלֵּל.

הגמרא מוסיפה להביא הלכות הנלמדות מתפילת חנה: נאמר בפסוק
 הבא (שם א טז), **וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי עָלֵי עַד מָתַי תִּשְׁתַּכְּרִין וְגו'** הסירי אַת
 יִנְיָר מְעַלְיָךְ. **אֵמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, מְכַאֵן יֵשׁ לְלִמּוּד לְאֵדָם שְׁרוּאָה**
בְּחִבְרוֹ

79

הגמרא מביאה הלכה נוספת מענין הכוונה בתפילה: **אֵמַר רַבִּי תְּנִיא**
בַר אֲבָא, לְעוֹלָם יִתְפַּלֵּל אֵדָם בְּבִית שֵׁישׁ בּו חִלּוּנוֹת, שהם גורמים
 לו שיכוין את לבו, כי הוא מסתכל כלפי השמים וליבו ננבע, **שֶׁנֶּאֱמַר**
(דניאל יא יא), וְדִנְיָאֵל כְּדִי יַדַּע דִּי רְשִׁים כְּתָבָא עַל לְבִיתָהּ וְכוּיָן פְּתִיתוֹן
לָהּ וְגו' בעלייתה נגד ירושלם וְחִמְנִין תְּלַתָּה כְּיוֹמָא הוּא בְּרַךְ עַל
 בְּרֻכּוּהִי וּמְצַלָּא וּמוּדָא קָדָם אֱלֹהֵהּ וְגו'. פירוש, דניאל כשידע
 שנרשם הכתב, עלה לביתו, וחלונות פתוחים לו בעליית ביתו כנגד
 ירושלים, ושלש פעמים ביום הוא כורע על ברכיו ומתפלל ומודה
 לפני אלוקיו, כמו שהיה עושה קודם לכן. הרי שמצוין הכתוב שהיה
 מתפלל בבית שהיו בו חלונות.

הגמרא מביאה ברייתא הלומדת כמה מהלכות תפילה מן הכתובים.
 מבררת הברייתא: **יְבֹול יִתְפַּלֵּל אֵדָם כָּל הַיּוֹם כְּלוֹ –** שמה יכול אתה
 לומר שלא נאמר מספר מסוים כמה תפילות להתפלל ביום, אלא
 יתפלל אדם הרבה תפילות ביום. משיבה הברייתא: אין לומר כן,
 שהרי **כָּבֵד מְפֹרֵשׁ עַל יְדֵי דְנִיָּאֵל** (דניאל טז), **וְדִנְיָאֵל כְּדִי יַדַּע דִּי**
רְשִׁים כְּתָבָא עַל לְבִיתָהּ וְכוּיָן פְּתִיתוֹן לָהּ בְּעֵלִיתָהּ נְגַד יְרוּשָׁלַם וְכוּיָן
תְּלַתָּה וְגו' כיומא הוא בְּרַךְ עַל בְּרֻכּוּהִי וּמְצַלָּא וּמוּדָא קָדָם אֱלֹהֵהּ
 וְגו'. הרי שיש להתפלל רק שלש תפילות ביום, שחרית מנחה
 וערבית.

מוסיפה הברייתא ושואלת: **יְבֹול, שֶׁרַק מְשַׁעָה שְׁכָא דְנִיָּאֵל לְגוּלָּהּ,**
הוּוּחָה – התחיל הדבר שהיה מתפלל כך, אבל קודם הגלות לא היה
 רגיל דניאל להתפלל שלש פעמים ביום. משיבה הברייתא: אין לומר
 כן, **שֶׁכְּבָר נֶאֱמַר בתפילת דניאל (שם) 'כָּל קָבֵל דִּי הָוָא עַבְד מִן קְדָמַת**
דְּנָא,' כלומר, כמו שהיה דניאל רגיל לעשות קודם לכן. הרי
 שמעולם היה רגיל להתפלל שלש תפילות ביום.

מוסיפה הברייתא ושואלת: **יְבֹול, יִתְפַּלֵּל אֵדָם לְכָל רוּחַ [–צד]**
שְׁרִיצָה. משיבה הברייתא: **תְּלִמּוּד לֹמֵר –** לכן מלמדנו הכתוב (שם),
(לְקַבֵּל) [עַנְדָּ] יְרוּשָׁלַם, הרי שצריך להתפלל לצד ירושלים.

מוסיפה הברייתא ושואלת: **יְבֹול, הֵיא בּוּלְלָן בְּבֵית אַחַת –** שיתפלל
 את כל שלש התפילות בשעה אחת. משיבה הברייתא: **כָּבֵד מְפֹרֵשׁ**
עַל יְדֵי דְרוּשׁ שאין לעשות כן, דְּכַתִּיב (תהלים נה יח) 'עָרַב וּבְכָר וְצַהֲרִים
וְגו' אֲשִׁיחָה וְאֶמְדָּה וַיִּשְׁמַע קוּלִי. הרי שיש להתפלל בכל אחד
 משלושת הזמנים, בערב, בבוקר ובצהריים.

מוסיפה הברייתא ושואלת: **יְבֹול, יִשְׁמָעֵה הַמִּתְפַּלֵּל את קוּלוֹ**
בְּתְּפִלָּתוֹ. משיבה הברייתא: **כָּבֵד מְפֹרֵשׁ עַל יְדֵי תְּנָה שאין לעשות**
 כן, **שֶׁנֶּאֱמַר בתפילת חנה (שמואל א' א יא), 'חֵנָּה הִיא מְדַבֶּרֶת עַל לְבָהּ**
רַק שְׁפָתֶיהָ נְעוּת וְקוּלָּהּ לֹא יִשְׁמָע' וְגו'. הרי שאין להשמיע קול
 בתפילה.

מוסיפה הברייתא ושואלת: **יְבֹול, יִשְׁאֵל [–יבקש] אֵדָם את צְרָכָיו**
וְאַחֲרֵי כֵן יִתְפַּלֵּל, כלומר, שבתחילה יאמר את הברכות האמצעיות

40

ברכות – דף לא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שמי קודש) קמט

59 מקשה הגמרא: הניחא – מובן הדבר, למאן דאמר – לדעת הסובר
60 שאם היתה האשה הנבדקת עקרה קודם הבדיקה, הרי היא נפקדת
61 לאחר בדיקה זו בעיבור, שפי' – יכול אתה לומר כן. אלא למאן
62 דאמר שכוונת הפסוק היא רק שאם היתה הנבדקת רגילה קודם לכן
63 להיות יולדת בצער, מעתה תהיה יולדת בריוח – בלי צער, ואם
64 היתה רגילה ללדת נקבות, היא יולדת מעתה זכרים, ואם היתה
65 רגילה ללדת שחורים, יולדת מעתה לבנים, ואם היתה רגילה ללדת
66 קצרים – נמוכים, יולדת מעתה ארוכים – גבוהים, ואין כוונת הפסוק
67 שאם היתה עקרה היא נפקדת, מאי איכא למימר – איך נבאר את
68 כפילות הלשון אם ראה תראה, והרי לדעה זו לא היתה חנה יכולה
69 לגרום שיתן לה ה' עיבור על ידי שתיית מי סוטה. ומביאה הגמרא
70 את הברייתא שנתפרשה שם מחלוקת זו: דתניא בברייתא, נאמר
71 בפרשת סוטה (ס) 'ונקתה ונודעה ורע', מלמד שאם היתה הנבדקת
72 עקרה, היא נפקדת, דברי רבי ישמעאל. אמר לו רבי עקיבא, אם
73 כן ילכו כל העקרות בולין ויסתרתו מפני בעליהן, וזו שלא קלקלה
74 [זנתה] תהיה נפקדת ותתעבר. אלא על כרחך שהפסוק מלמד,
75 שאם היתה האשה יולדת בצער, מעתה תהיה יולדת בריוח, ואם
76 היתה יולדת קצרים תהיה יולדת מעתה ארוכים, ואם היתה יולדת
77 שחורים תהיה יולדת מעתה לבנים, ואם היתה יולדת אחד בכל
78 לידה, תהיה יולדת מעתה שנים בבת אחת. מתרצת הגמרא: רבי
79 עקיבא יבאר, מאי – מה הביאור בכפילות הלשון אם ראה תראה,
80 שדברה כאן תורה בלשון בני אדם.
81 עוד נאמר בתפילת חנה (ס) 'אם ראה תראה בעני אמרת וכתרתי
82 ולא תשכח את אמרת ונתתה לאמתך ורע אנשים וגו'. הזכירה
83 חנה בתפילתה שלש פעמים לשון 'אמתך'. אמר רבי יוסי ברבי
84 הנינא, שלש אמרות הללו למה – מפני מה אמרה חנה שלש פעמים
85 את הלשון 'אמתך', כך אמרה חנה לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו
86 של עולם שלשה בקני מיתה בראת באשה – דברים שהאשה
87 נבדקת בהם בשעת הסכנה, שאם עברה על אחת מהם היא מתה,
88 ואמרי לה – ויש אומרים כך, שלשה דבקי מיתה – שלשה דברים
89 שמדביקים ומקריבים את המיתה באשה לפני זמנה, ואלו הן, גדה
90 והפרשת חלה והתלקת הנר של שבת, שאם לא קיימה אותם כראוי
91 הרי זה מקרב את מיתתה, כלום עברתי על אחת מהן, שמשום כך
92 אני נענשת. שתיבת 'אמתך' יש לדרוש מלשון 'מיתה'.
93 עוד נאמר בתפילת חנה (ס) 'ונתתה לאמתך ורע אנשים'. שואלת
94 הגמרא: מאי – מה הכוונה בלשון הפסוק 'ורע אנשים'. משיבה
95 הגמרא: אמר רב, בן שיהא נברא בגונורין – איש שנחשב ונמנה בין
96 אנשים. ושמואל אמר, ורע [בן] שיהא מושב שני אנשים למלוכה,
97 ומאן אינון – ומי הם שני אלו, שאול ודוד. ורבי יוחנן אמר, ורע
98 שהוא שקול בשני אנשים, ומאן אינון, משה ואהרן, וכמו שנאמר
99 (תהלים צ א) 'משה ואהרן בכתיביו ושמואל בכרתי שמו' וגו', הרי
100 שהחשיב הכתוב את שמואל לבדו כמו משה ואהרן יחד. ורבני
101 אמרי, 'ורע אנשים' פירושו, ורע שהוא מובלע בין אנשים, ואינו
102 משונה מהם. פי אתא רב דימי – כשבא רב דימי מארץ ישראל
103 לבבל, אמר בביאור דברי חכמים 'מובלע בין אנשים', זה שהוא לא
104 ארוך – גבוה, ולא גויז – נמוך, ולא קמן – דק מאד, ולא אלם – עב
105 מאד, ולא צהוד – לבן יותר מדאי, ולא גיחוד – אדמוני, ולא חקם
106 יותר מדאי, כדי שלא ישלט בו עין הרע, ולא מפש.
107 עוד נאמר בהמשך המעשה, כשחנה הביאה את שמואל לבית ה'
108 בשילה לאחר שגמלתו, שאמרה לעלי (שם א כ) 'אני האשה הנצבת
109 עמכה בזה להתפלל אל ה'.' אמר רבי יהושע בן לוי, מכאן יש
110 ללמוד, שאסור לישב בתוך ארבע אמות של תפלה – בתוך ארבע
111 אמות של אדם המתפלל שמונה עשרה. שלשון 'הנצבת עמכה'
112 משמע, שכשם שהיא היתה נצבת ועומדת בשעת התפילה, כמו כן
113 היה עלי עמה בעמידה, ועד ארבע אמות נחשב שנמצאים עם
114 המתפלל, כי ארבע אמות הן מקומו של אדם.
115 בהמשך הפסוקים נאמר (שם א כ) 'אל הנער הזה התפללתי וימן ה'
116 לי את שאלתי אשר שאלתי מעמו'. דורשת הגמרא: אמר רבי

1 שעושה דבר שאינו הגון, שהוא צריך להוכיחו על כך, כמו שהוכיח
2 עלי את חנה כשחשב שהתפללה בשכרות.
3 הגמרא ממשיכה לדרוש את לשונות הפסוקים שנאמרו לגבי תפילת
4 חנה. בהמשך הפסוקים נאמר (שמואל א' א ט) 'ותען חנה ותאמר לא
5 אדני אשה קשת רוח אנכי וגו'. ומבארת הגמרא: אמר עולא,
6 ואיתמיא – ויש אומרים שרבי יוסי ברבי הנינא אמר כן, כך אמרה
7 ליה חנה לעלי, בדברך גילית שלא אדון בחכמה אתה בדבר זה,
8 ולא רוח הקודש שורה עליך, שכן טעית בי, ואתה חושדני בדבר
9 זה שהתפללתי מתוך שכרות.
10 איכא דאמרי, הכי אמרה ליה חנה לעלי, בלשון תמיחה, וכי לא
11 אדון אתה, לאו איכא שכינה ורוח הקודש נבך – וכי אין השכינה
12 ורוח הקודש שורים אצלך, שדנתני לבך חוכה לומר ששכורה אני,
13 ולא דנתני לבך זכות לומר שמתוך רוב צערי עשיתי כן, מי [האם]
14 לא ידעת דאשה קשת רוח אנכי.
15 עוד נאמר בהמשך הפסוק (שם) 'ויזן ושכר לא שתיתי'. דורשת
16 הגמרא: אמר רבי אלעזר, מכאן יש ללמוד לנחשד בדבר שאין בו,
17 שהוא צריך להודיעו לזה שחושד בו שאין בו דבר זה, כדי לנקות את
18 עצמו, כמו שהודיעה חנה לעלי שאינה שכורה.
19 עוד נאמר בהמשך הפסוקים, שאמרה חנה לעלי (שם א ט) 'אל תמן
20 את אמרתך לפני בת בליעל וגו'. דורשת הגמרא: אמר רבי אלעזר,
21 מכאן יש ללמוד לשבור שמתפלל, שנחשב באלו הוא עובד עבודה
22 זרה. ומבארת הגמרא: פתיב הכא – נאמר כאן בפסוק זה, לפני בת
23 בליעל, ופתיב התם – שם, לגבי עיר הנדחת (דברים יד ט) 'וצאו
24 אנשים בני בליעל מקרבך וידיחו את ישבי עירם לאמר נלכה
25 ונעבדה אלהים אחרים וגו'. מה להלן לגבי עיר הנדחת הכוונה
26 בלשון 'בני בליעל' לעובדי עבודה זרה, אף כאן בדברי חנה, הכוונה
27 בלשון 'בת בליעל' היא, שלא יחשבה עלי שהיא עובדת עבודה זרה.
28 עוד נאמר בהמשך הפסוקים (שם א ט) 'ויצע עלי ויאמר לבי לשלום'.
29 דורשת הגמרא: אמר רבי אלעזר, מכאן יש ללמוד לחושד את
30 חברו בדבר שאין בו, שצריך לפייסו על שחשדו לחינם, כמו שפייס
31 עלי את חנה ואמר לה לבי לשלום. ולא עוד – ולא זו בלבד, אלא
32 שצריך גם לברך, שנאמר בהמשך הפסוק, 'ואלהי ישראל ימן את
33 שאלתך אשר שאלת מעמו', הרי שעלי הוסיף גם לברך את חנה.
34 בתחילת מעשה חנה נאמר (שם א ט), 'ותדר נדר ותאמר ה' צבאות
35 אם ראה תראה בעני אמתך וגו'. אמר רבי אלעזר, מיום שברא
36 הקדוש ברוך הוא את עולמו, לא היה אדם שקראו להקדוש ברוך
37 הוא בשם 'צבאות', עד שפאתה חנה וקראתו 'צבאות', בתפילה זו.
38 ומבארת הגמרא: אמרה חנה לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של
39 עולם, מכל צבאי צבאות שבראת בעולמך, קשה בעיניך שתתן
40 לי בן אחד. משל למה הדבר דומה, למלך בשר ודם שעשה סעודה
41 לעשריו, בא עני אחד ועמד על הפתח, אמר להם העני לעבדי
42 המלך, תנו לי פרוסה אחת, ולא השניחו [הביטו] עליו. דחק העני
43 את עצמו לפניו ונכנס עד אצל המלך, ואמר לו, אדוני המלך, מכל
44 סעודה זו שעשית, בהם קשה בעיניך ליתן לי פרוסה אחת בלבד.
45 כך שאלה חנה את הקדוש ברוך הוא, האם מכל רבבות הברואים
46 שבראת קשה בעיניך לתת לי בן אחד.
47 עוד נאמר בתפילת חנה (שם) 'אם ראה תראה בעני אמתך'. מבארת
48 הגמרא: אמר רבי אלעזר, מכפל הלשון למדנו, שכך אמרה חנה
49 לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם, אם ראה – אם רצונך
50 לראות בעני ולחושעני, מוטב, ואם לאו, שאין רצונך לראות,
51 'תראה' – אני אגרום שתראה ותהיה חייב להושיעני, על ידי שאלך
52 'ואתתה' – אבייחד עם אנשים אחרים בפני אלקנה פעלי כדי
53 שיחשדני, ובין דמסתרינא – שאחטתו, משקו לי [ישקו אותי]
54 במי סוטה כדי לבדוק האם זיתי, וכיון שאי אתה עושה את תורתך
55 פלסתר – שקר, אתעבר, שנאמר בפרשת סוטה (במדבר ה כח) 'ואם לא
56 נטמאה האשה וטהרה הוא ונקתה ונודעה ורע', פירושו, אשה
57 שקינא לה בעלה והשקדה מי סוטה ונמצאת טהורה, האשה תינקה
58 מעונש, וגם מתעברת.

1 אֲלֶעָזֵר, שְׁמוּאֵל מוֹרֵה הַלֶּכֶה לְפָנָי רַבּוֹ הִיְהִי, שְׁנֵאמַר בַּפְּסוּקִים
 2 הַקּוּדְמִים (שם א כה), 'וַיִּשְׁחַטּוּ אֶת הַפֶּה וַיְבִיאוּ אֶת הַנֶּזֶק אֶל עָלָי',
 3 וַיֵּשׁ לְשֹׂאֵל, וְכִי מִשּׁוֹם דְּוַיִּשְׁחַטּוּ אֶת הַפֶּה' לִכֵּן 'הַבִּיאוּ אֶת הַנֶּזֶק
 4 אֶל עָלָי', וְלִמָּה הַסְּמִיךְ הַכְּתוּב אֶת שְׁנֵי הַדְּבָרִים. אֲמַר יֵשׁ לְדַרּוֹשׁ
 5 מִסֹּדֵר הַפְּסוּק שֶׁכֵּךְ הִיָּה הַמַּעֲשֵׂה, אֲמַר לְהֵן עָלָי לְחַנְהָ וְאֵלְכָנָה, קְרִיאָו
 6 לְבַהֵן דְּלִיתִי וְלִשְׁחַט – שִׁבּוּא וַיִּשְׁחַט אֶת הַפֶּה אֲשֶׁר הַבִּיאוּ, הַזְנִיחַו
 7 – רֵאֵה אוֹתָם שְׁמוּאֵל, דִּהּוּוּ מִהַדְרֵי בְּתֵר בַּהֵן לְמִישְׁחַט – שְׁהִי
 8 מַחְזִירִים אַחֵר כְּהֵן שִׁישְׁחַט אֶת הַפֶּה, אֲמַר לְהוּ שְׁמוּאֵל, לְמָה לְכוּ
 9 לְאַהֲדוּרֵי [–לְחֹזֵר] בְּתֵר בַּהֵן לְמִישְׁחַט, וְהֵלֵא שְׁחִיטָה בּוֹר בְּשֶׁרֶה,
 10 וְכֹל מִי שִׁידַע לְשׁוֹחֵט יִכּוּל לְשׁוֹחֵט אֶת הַקֶּרֶב. אִיִּיתוּהוּ לְקַמְיָה דְעָלֵי
 11 – הַבִּיאוּ אֶת שְׁמוּאֵל לְפָנָי עָלָי, אֲמַר לִיָּה עָלֵי לְשְׁמוּאֵל, מִנָּא לָךְ הָא
 12 – מִנֵּן לָךְ דִּין זֶה שְׁהַשְׁחִיטָה כְּשֶׁרֶה בּוֹר, אֲמַר לִיָּה שְׁמוּאֵל לְעָלֵי, מִי
 13 כְּתִיב – הָאֵם כְּתוּב לְגַבֵּי הַקֶּרֶב הַקֶּרֶב וְשָׁחַט הַכֵּהן, הֵלֵא וְשָׁחַט
 14 אֶת בֶּן הַבְּקָר לְפָנָי ה' וְהַקְרִיבוּ בְּנֵי אֶהֱרִן הַכֹּהֲנִים אֶת הַדָּם וְזָרְקוּ אֶת
 15 הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב וְגו' כְּתִיב בַּפְּסוּק (תְּקִרָא א ה), הִרִי שֶׁלְגַבֵּי שְׁחִיטָה
 16 לֹא הוֹכִיר הַכְּתוּב כְּזֵן אֵלֶּא רַק לְגַבֵּי קַבְלַת הַדָּם, הִרִי יֵשׁ לְלַמּוֹד שֶׁרַק
 17 מִקְּבֻלָּה שֶׁל דָּם הַשְׁחִיטָה בְּכֹלֵי וְאִילָךְ, מִצּוֹת בְּהוֹנָה, וְהַכְּהוּנָה
 18 מַעֲכַבַת בַּהֵן, וּמִכָּאֵן יֵשׁ לְלַמּוֹד לְמִצְוֹת שְׁחִיטָה שְׁבִשְׁרָה בּוֹר. אֲמַר
 19 לִיָּה עָלֵי לְשְׁמוּאֵל, מִיִּמֵר שְׁפִיר קָא אֲמַרְת – מַה שְׁאִמַּרְת טוֹב וְנִכּוֹן
 20 הוּא, מִיָּהוּ – אֹלָם, מוֹרֵה הַלֶּכֶה בְּפָנָי רַבָּךְ אַתָּה, שְׁהִרִי הוֹרִית בְּפָנָי
 21 שְׁהַשְׁחִיטָה כְּשֶׁרֶה בּוֹר, וְכֹל הַמּוֹרֵה הַלֶּכֶה בְּפָנָי רַבּוֹ תִּיִּיב מִיתָה.
 22 אַתְיָא חֲנָה וְקָא צְוֹחָה קָמִיָּה – בֵּאָה חֲנָה וְרַעְקָה לְפָנָי, 'אֲנִי הָאִשָּׁה
 23 הַנִּצְבֶּת עִמָּכָה בּוֹה וְגו' לְהַתְּפַלֵּל אֵל ה'', שְׁאוּכָה לְכוּ, אֲמַר לָה עָלֵי,
 24 שְׁבָקִי לִי דְאֶעֱנֶשְׂיָה – הִנִּיחֵי לִי שְׁאֵעֲנִישׁ אוֹתוֹ, וּבְעֵינָא רַחֲמֵי –
 25 וְאִבְכּוּ רַחֲמִים מִדָּה, וְיִהְיֶה לָךְ רַבָּא מִיָּהוּ – וַיִּתֵּן לָךְ בֶּן גְּדוּל מִמֶּנּוּ.
 26 אֲמַרְהָ לִיָּה חֲנָה לְעָלֵי, 'אֵל הַנֶּזֶק הִיָּה הַתְּפַלְלָתִי' וְלֹא לְאַחֵר, וְאֵל
 27 תַּעֲנִישׁ אוֹתוֹ.
 28 עוֹד נִאֲמַר בְּתַפִּילַת חֲנָה (שם א ג), 'וְחֲנָה הִיא מְדַבְּרַת עַל לִבָּהּ רַק
 29 שְׁפָתֶיהָ נְעוּת וְקוֹלָהּ לֹא יִשְׁמַע'. דּוֹרֶשֶׁת הַגְּמָרָא: אֲמַר רַבִּי אֲלֶעָזֵר
 30 מִשּׁוֹם [–מִשְׁמוּ שְׁלוֹ רַבִּי יוֹסִי בֶּן זְרוּבָבֵל] מִדָּה 'עַל לְבָבָהּ' עַל עַסְקֵי
 31 לְבָבָהּ, שֶׁכֵּךְ אֲמַרְהָ חֲנָה לְפָנָי, רַבּוּנֵי שְׁל עוֹלָם, כֹּל מַה שְׁבָרְתָּ
 32 בְּאִשָּׁה לֹא בְּרַאתָ דְבָר אֶחָד מֵהֵם לְבִמְלָה, עֵינַיִם שְׁבָרְתָּ, הֵם כְּדִי

33 לְרֵאוֹת, וְאֹנִיִּים שְׁבָרְתָּ, הֵם כְּדִי לְשְׁמוּעַ, חוֹטֵם שְׁבָרְתָּ, הוּא כְּדִי
 34 לְהִרְיָה, פֶּה שְׁבָרְתָּ, הוּא כְּדִי לְדַבֵּר, יָדַיִם שְׁבָרְתָּ, הֵם כְּדִי לְעֲשׂוֹת
 35 כְּהֵם מְלֹאכָה, רְגְלַיִם שְׁבָרְתָּ, הֵם כְּדִי לְהִלָּךְ בְּהֵן, יָדַיִם שְׁבָרְתָּ,
 36 הֵם כְּדִי לְהַנִּיק בְּהֵן, וְאֵם כֵּן, יָדַיִם הִלְלוּ שְׁנִתְתָּ עַל לְבִי לְמָה הֵם,
 37 וְכִי לֹא כְּדִי לְהַנִּיק בְּהֵן, תֵּן לִי בֶּן וְאִנִּיק בְּהֵן. וְזוֹהוּ עַל עַסְקֵי לְבָבָהּ,
 38 שְׁדַבְּרָה חֲנָה לְפָנָי ה' מִנְעִיץ הַדְּרִים שְׁעַל לְבָבָהּ, וְתַבְעָה לְהַנִּיק בְּהֵם בֶּן.
 39 הַגְּמָרָא מְבִיאָה מִיִּמְרָא נּוֹסַפַת שְׁאִמַר רַבִּי אֲלֶעָזֵר מִשְׁמוּ שֶׁל רַבִּי יוֹסִי
 40 בֶּן זְמוּרָא: וְאֲמַר רַבִּי אֲלֶעָזֵר מִשּׁוֹם רַבִּי יוֹסִי בֶּן זְמוּרָא, כֹּל הַיּוֹשֵׁב
 41 בְּתַעֲנִית בְּשַׁבָּת, קוֹרְעִין לוֹ גְּזֵר דִּינֵוּ שְׁל שְׂכָעִים שְׁנָה, כְּלוּמַר,
 42 קוֹרְעִים לוֹ גְּזֵרוֹת רַעוֹת אִפִּילוֹ אִם כְּבֵר נִגְזְרוּ עָלָיו מִנְעוּרָיו לְפָנָי
 43 שְׁבַעִים שָׁנָה. מִפְּנֵי שְׁבַשְׁבַת קֶשֶׁה לְהַתְּעַנוּת, שֶׁכֵּן כּוֹלָם מִתְּעַנְגִים בּוֹ
 44 וְרַק הוּא מִתְּעַנָּה. וְאָהָ עַל פִּי בֶּן, שְׁגוּדוּלָה תַעֲנִית זֶו כֹּל כֵּךְ, חוֹזְרִין
 45 וְנִפְרָעִין מִמֶּנּוּ מִשְׁמִים, עַל שְׁבִיטַל דִּין עוֹנֵג שְׁבַת. שׁוֹאֵלַת הַגְּמָרָא:
 46 מֵאִי תִקְנִיתִיהָ, כְּלוּמַר, מַה בִּיכּוּלְתוֹ נַעֲשׂוֹת כְּדִי לְהִנְצֵל מִעוֹנֵשׁ עַל
 47 תַעֲנִית זֶו. מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: אֲמַר רַב נַחֲמָן בְּרִי יִצְחָק, לִיתִיב תַעֲנִיתָא
 48 לְתַעֲנִיתָא – שִׁישַׁב לְמַחֵר בְּתַעֲנִית נּוֹסַפַת עַל שְׁהַתְּעַנָּה בְּשַׁבַּת וּבִיטַל
 49 דִּין עוֹנֵג שַׁבַּת.
 50 הַגְּמָרָא חוֹזֶרֶת לְדַרּוֹשׁ אֶת הַפְּסוּקִים בְּפִרְשַׁת חֲנָה: וְאֲמַר רַבִּי אֲלֶעָזֵר,
 51 חֲנָה הִמְיָחָה דְבָרִים בְּלִפְנֵי מַעְלָה, כְּלוּמַר שְׁדַבְּרָה קִשּׁוֹת וְאִמְרָה דְבָרֵי
 52 נִצּוּחַ כְּלִפֵּי מַעְלָה, שְׁנֵאמַר (שם א ה), 'וְהִיא מִרַת נֶפֶשׁ וְתַתְּפַלֵּל עַל ה'
 53 וּבִכְהָ תִבְכֶּה'. מַה שְׁכְּתוּב בְּלִשׁוֹן 'עַל ה'' וְלֹא 'אֵל ה'' מְלַמֵּד, שְׁהַמְיָחָה
 54 דְבָרִים בְּלִפְנֵי מַעְלָה.
 55 הַגְּמָרָא מְבִיאָה מִקּוּם נּוֹסַף שְׁמַצֵּאנּוּ בּוֹ הַטַּחַת דְּבָרִים: וְאֲמַר רַבִּי
 56 אֲלֶעָזֵר, אֵלִיָּהוּ הִמְיָחָה דְבָרִים בְּלִפְנֵי מַעְלָה, שְׁנֵאמַר (מְלִכִים א' יח לז)
 57 כֹּאשֶׁר הַתּוֹכַח אֵלִיָּהוּ עִם נְבִיאֵי הַבַּעַל מִי אֱלֹהִים, הַתְּפַלֵּל וְאִמַר,
 58 'עֲנֵנִי ה' עֲנֵנִי וַיַּדְעֵי הָעָם הִיָּה בִּי אַתָּה ה' הָאֱלֹהִים וְאַתָּה הַסְּכּוֹת אֶת
 59 לְבָבִי אֲחֹרְנִית'. הִרִי שְׁתַּלֵּה אֵלִיָּהוּ אֶת חֲטָאֵם שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּה', שְׁהוּא
 60 הִיִּסַב אֶת לְבָבִי וְנָתַן לְהֵם מִקּוּם לְסוּר מֵאֲחִרָיו, וּבִידּוֹ לְהַכִּין לְבָבִם
 61 אֵלָיו. וְדַבְּרִים אֵלּוֹ הֵם הַטַּחַה כְּלִפֵּי מַעְלָה. וּמוֹסִיפָה הַגְּמָרָא: אֲמַר רַבִּי
 62 שְׁמוּאֵל בְּרִי רַבִּי יִצְחָק, מִנְּזֵן שְׁחֹרֵר תְּקוּדָשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאַחֵר זְמַן
 63 וְהוֹדָה לוֹ לְאֵלִיָּהוּ שְׁצַדֵּק בְּעַתָּתוֹ.